

รายงานประจำปี 2560
ANNUAL REPORT 2017

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเขต 5 (ยโสธร)

INLAND AQUACULTURE RESEARCH AND DEVELOPMENT,
REGIONAL CENTER 5 (YASOTHON)

กองวิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

INLAND AQUACULTURE RESEARCH AND DEVELOPMENT DIVISION

กรมประมง

DEPARTMENT OF FISHERIES

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

MINISTRY OF AGRICULTURE AND COOPERATIVES

บันทึกผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเขต 5 (ยโสธร)

การจัดทำรายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ฉบับนี้ ของศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเขต 5 (ยโสธร) มีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลและผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้ที่มีความสนใจนำไปใช้ประโยชน์ โดยข้อมูลที่นำเสนอประกอบด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องในจังหวัดยโสธร รายละเอียดโครงการที่ศูนย์ฯรับผิดชอบดำเนินงาน และงานด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเขต 5 (ยโสธร) หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานประจำปีฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงาน องค์กร และผู้สนใจทั่วไป ในการค้นคว้าหาข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี ในนามตัวแทนศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเขต 5 (ยโสธร) ขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาทุกท่านทุกระดับ ที่ให้โอกาสและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานด้วยดีเสมอมา และขอขอบคุณข้าราชการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ส่วนต่างๆทุกท่าน ที่ได้ร่วมกันปฏิบัติงานจนสำเร็จบรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของหน่วยงานด้วยความวิริยะ อุตสาหะและสามัคคี ซึ่งนับเป็นผลงานกรมประมงที่จะนำมาซึ่งประโยชน์แก่เกษตรกรในพื้นที่ต่อไป

(นางทิพย์สุดา ต่างประโคน)

ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเขต 5 (ยโสธร)

สารบัญ

	หน้า
จังหวัดยโสธร	
คำขวัญจังหวัด	1
ตราประจำจังหวัด	1
สภาพภูมิศาสตร์	2
ข้อมูลประชากร	4
ข้อมูลด้านการประมง	5
ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเขต 5 (ยโสธร)	
ที่ตั้ง	7
หน้าที่รับผิดชอบ	9
อัตรากำลัง	10
ผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560	
กิจกรรมพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ	13
โครงการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน	15
โครงการฟื้นฟูทรัพยากรพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำจืดของไทย	17
งานเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตพันธุ์ปลา พันธุ์กุ้ง และพันธุ์สัตว์น้ำอื่นๆ	19
โครงการธนาคารผลผลิตเกษตรด้านการประมง	21
โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่สัตว์น้ำจืด	24
งานธุรการ	26
การเปลี่ยนแปลงคุณภาพน้ำในบึงโขงหลง จังหวัดหนองคาย	29
การศึกษาสภาวะเศรษฐกิจสังคมและการเลี้ยงปลาของเกษตรกรที่เป็นลูกค้า ของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร	54
ภาพกิจกรรมสำคัญ	68
ภาคผนวก	69

งานวิจัยปี 2553

เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงคุณภาพน้ำในบึงโฆงหลง จังหวัดหนองคาย”

งานวิจัยปี 2555

เรื่อง “การศึกษาสภาวะเศรษฐกิจสังคมและการเลี้ยงปลาเทโพของเกษตรกรที่เป็นลูกค้ำของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร”

การศึกษาสภาวะเศรษฐกิจสังคมและการเลี้ยงปลาเทโพของเกษตรกรที่เป็นลูกค้า
ของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร

นงศ์เยาว์ มณี^๑ โสภิต แก้วชนะ^๒ และ ณรงค์ศักดิ์ ศิริชัยพันธุ์^๓

^๑ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร

^๒ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุรินทร์

^๓ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคม รูปแบบและเทคนิค ต้นทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงปลาเทโพ และสภาวะการตลาดของปลาเทโพของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกร 101 ราย จากทะเบียนเกษตรกรที่มาซื้อปลาเทโพปีงบประมาณ 2553 - 2554 จากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร ผลการศึกษา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 53.8 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จะเลี้ยงปลาเพื่อบริโภคในครอบครัว และเป็นอาชีพเสริมรายได้ และเป็นที่พักผ่อน ต้อนรับเพื่อนฝูง เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 26.1 ไร่/ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร (ทำนา) โดยมีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ย 651,418.75 บาท/ครัวเรือน/ปี จะเลี้ยงปลาเทโพรวมกับปลาอื่นๆ เช่น ปลานิล ปลาดุก ปลาน้ำจืด ปลาช่อน ปลากระดี่ ปลาหมอสี มีจำนวนบ่อเฉลี่ย 3.44 บ่อ/ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นบ่อดิน โดยมีขนาดบ่อดินเฉลี่ย 2,224.0 ตารางเมตร มีการให้อาหารเม็ดบ้าง แต่ให้อาหารในระยะเวลาสั้นๆ ประมาณ 1 เดือน หลังจากที่ปล่อยปลา จากนั้นมีการให้อาหารเสริมบ้างเป็นครั้งคราว คือ เศษอาหารจากครัวเรือน พืชผัก เป็นต้น ไม่มีการเตรียมบ่อก่อนการเลี้ยง ส่วนใหญ่เลี้ยงปลาและปลุกผักสวนครัวเพื่อบริโภค รูปแบบการเลี้ยงจะเป็นแบบเลี้ยงผสมผสานแบบเศรษฐกิจพอเพียง ระยะเวลาการเลี้ยงปลาเทโพส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่า 1 ปี จึงจะเริ่มจับปลาขาย เกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงปลาเทโพเฉลี่ย 34,979.69 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยมีรายจ่ายจากการเลี้ยงปลาเทโพ เฉลี่ย 23,159.39 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยเป็นรายจ่ายค่าอาหารมากที่สุด รองลงมาเป็นค่าพันธุ์ปลา เกษตรกรมีรายได้สุทธิจากการเลี้ยงปลาเทโพเฉลี่ย 11,820.30 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยที่เกษตรกรจะเลี้ยงปลาจนได้ขนาดประมาณ 800 - 1,000 กรัม/ตัว ก็จับขายได้ ส่วนใหญ่จะทยอยจับปลาไปขายในตลาดของหมู่บ้าน หรือตลาดในหมู่บ้านใกล้เคียง ราคาขายปลาเทโพเฉลี่ย 78.28 บาท/กิโลกรัม ซึ่งเกษตรกรพอใจและคิดว่าดีกว่าการเลี้ยงปลาชนิดอื่นๆ ทำให้การเลี้ยงปลาเทโพมีแนวโน้มการเลี้ยงไม่ลดลงจากเดิม นอกจากนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่อยากให้กรมประมงให้ความช่วยเหลือ ในด้านการส่งเสริมความรู้เรื่องการเลี้ยง และสนับสนุนลูกค้าพันธุ์ปลาหรือลดราคาลูกปลาให้ถูกลงกว่าเดิม

คำสำคัญ ปลาเทโพ, สภาวะเศรษฐกิจสังคม, การเลี้ยงปลา, เกษตรกรที่เป็นลูกค้า

* ผู้รับผิดชอบ : 184 หมู่ 2 ต.บักเรือ อ.มหาชนะชัย จ.ยโสธร 35130

โทรศัพท์ 0 4573 8354-5

e-mail : nymanee@gmail.com

Study on Socio. Economics of Black ear catfish (*Pangasius larnudii* Bocourt) culturing of Yasothon Inland fisheries research and development center Customer^s farmer.

Nongyao Manee^{1*} Sopit kaewchana² and Narongsak Sirichaiphan³

¹ Yasothon Inland Fisheries Research and Development Center

² Surin Inland Fisheries Research and Development Center

³ Ubonratthani Inland Fisheries Research and Development Center

Abstract

The research objectives were to study socio economic condition, culture performances, cost and return benefit of *Pangasius larnudii* (Bocourt) culture and production distribution of *Pangasius larnudii* Bocourt culturing of Yasothon Inland fisheries research and development center Customer^s farmer. Data were collected by using questionnaire from 101 registered Customer^s farmer of Yasothon Inland fisheries research and development center in 2010 - 2011. The results showed that most informant farmers were male with an average age of 53.8 year and most of them finished Bachelor^s degree. Household consumption was the main objective of aquaculture and for rest welcome friend. The average area of household was 26.1 rai. Main occupation was farmer and average total cash income was 651,418.75 bath/year. The farmer was fish sufficiency economy; culture with another herbivorous fish. The average fishponds number was 3.44 ponds/household with on average of 2,224.0 m² pond size. Concerning the management during fish culture period, some feeding with pellet feed with shot time , not preparing pond before culture and take fish at least 1 year, are starting to catch fish for sale with average on 800 - 1000 g/fish size of fish with 78.28 bath/kilogram. The most farmer sold their fish in their village and near by village. The revenue from aquaculture was 23,159.39 bath/household/year, and the cost of production was 23,159 bath/household/year; most of cost was feed and fry. The net profit form aquaculture was 11,820.30 bath/household/year. The trend of black ear catfish culturing was not to decline. The majority fish farmer needed extension support in knowledge of aquaculture and support fry and fingerling into lower prices.

Key word Black ear catfish (*Pangasianodon hypopthlamus*), socio economic , culture, Customer^s farmer

*Corresponding author: 184 Moo2 Tambon Bakreo, Amphoe

Mahachanachai, Yasothon 35130

Tel. 0 4573 8354-5

e-mail : nymanee@gmail.com

คำนำ

ปลาเทโพ มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Pangasius larnaudii* Bocourt. มีถิ่นอาศัยในแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำโขงและสาขา มีรูปร่างป้อมสั้น หัวและจะงอยปากบางมน ปากอยู่ค่อนข้างด้านล่าง ปลายครีบหลัง ครีบอก และครีบก้นยื่นเป็นเส้นยาว ขนาดโตเต็มที่เท่าที่มีรายงานมีความยาว 1.3 เมตร มีบริเวณด้านข้างลำตัวเหนือฐานครีบอกเล็กน้อย มีจุดดำขนาดใหญ่ข้างละ 1 จุด ซึ่งจุดนี้จะไม่ปรากฏในปลาสวย สีลำตัวด้านหลังเป็นสีน้ำเงินปนเทา ครีบก้น ครีบอกและครีบหางเป็นสีดำเข้ม แต่ขอบครีบขาวใส ครีบหลังอันแรกมีสีน้ำตาล ส่วนปลายครีบบีสีดำ ครีบท้องมีก้านครีบอ่อนเพียง 6 อัน จะงอยปากมีลักษณะสั้นทู่กว่าปลาสวยเล็กน้อย ปลาเทโพเป็นปลาที่มีรสชาติดีเป็นที่นิยมรับประทานกันทั่วไป ราคาค่อนข้างสูง สามารถนำมาเลี้ยงได้ทั้งในบ่อและกระชัง กินอาหารได้ทั้งพืชและสัตว์ (ค็รี และคณะ, ม.ป.ป) การเลี้ยงปลาเทโพในกระชัง ที่จังหวัดอุบลราชธานี เกษตรกรจะนำลูกปลาเทโพขนาด 5-6 นิ้ว ลงเลี้ยงในกระชังขนาด 3x5x2 เมตร โดยปล่อยที่อัตราความหนาแน่น 1,000 ตัวต่อกระชัง ในระยะเวลา 3 – 5 วันแรกให้อาหารปลาดุกเล็ก ต่อมาจึงค่อยๆ ปรับโดยใช้อาหารผสมมีเศษอาหาร ไล่ไก่ ไล่ปลาทุ ผสมกับรำให้กิน โดยไม่ต้องต้ม อัตราการเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยปลาเทโพเมื่ออายุ 1 ปี จะได้ปลาขนาด 700 – 1,000 กรัมต่อตัว (ศุภรัตน์, 2538) ในปัจจุบันโปรตีนจากปลาเป็นโปรตีนที่ได้รับความนิยมจากประชาชนมากขึ้น เพราะมีราคาถูก ปลอดภัย และปลาเทโพเป็นปลาที่มีรสชาติดีเป็นที่ต้องการของตลาด จากการสำรวจของสำนักงานประมงจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าผลผลิตปลาเทโพในกระชังของเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานมีจำนวน 94,000 กิโลกรัม/ปี ซึ่งยังไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด ทำให้มีผู้สนใจเลี้ยงกันมากขึ้น ปลาเทโพเป็นปลาน้ำจืดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่งพบอาศัยอยู่ในแม่น้ำสายต่างๆ เช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำมูล แม่น้ำเจ้าพระยา และสาขา เช่น แม่น้ำปิง ตลอดจนอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เช่น อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เนื่องจากเป็นปลาที่มีรสชาติดี ราคาแพง จึงมีผู้นิยมเลี้ยงจำนวนมากจนมีแนวโน้มว่าจะหายาก (ณรงค์ศักดิ์ และคณะ, 2544) การศึกษาในระดับพลังงานในอาหารที่มีผลต่อการเจริญเติบโตและองค์ประกอบทางเคมีของปลาปลาเทโพ โดยใช้อาหารที่มีโปรตีน 20 เปอร์เซ็นต์ มีพลังงานที่ย่อยได้ต่างกัน 4 ระดับ คือ 250, 300, 350 และ 400 กิโลแคลอรี/อาหาร 100 กรัม เลี้ยงในถังไฟเบอร์กลาส พบว่าอาหารที่มีระดับโปรตีน 20 เปอร์เซ็นต์ มีพลังงานที่ย่อยได้ 250 กิโลแคลอรี/อาหาร 100 กรัม มีผลให้การเจริญเติบโตและคุณภาพเนื้อปลาดีที่สุด (ณรงค์ศักดิ์ และคณะ, 2544) การศึกษาการใช้โปรตีนจากกากถั่วเหลือง ทดแทนโปรตีนจากปลาป่นในอาหารเลี้ยงปลาเทโพที่ระดับ 0, 25, 50 และ 100 เปอร์เซ็นต์ อาหารทดลองมีโปรตีน 23 เปอร์เซ็นต์ และพลังงานรวม 430 กิโลแคลอรี/อาหาร 100 กรัม สรุปว่าการใช้โปรตีนจากกากถั่วเหลืองทดแทนโปรตีนจากปลาป่นในอาหารสำหรับเลี้ยงปลาเทโพที่ระดับ 25 เปอร์เซ็นต์ เป็นระดับที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของปลา ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาการเลี้ยงปลาของเกษตรกรที่มาซื้อพันธุ์ปลาจากศูนย์ฯ โสธร เพื่อศึกษาสภาวะเศรษฐกิจสังคม ต้นทุน ผลตอบแทน รูปแบบการเลี้ยง เทคนิคการเลี้ยง ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขและการตลาดปลาเทโพ ซึ่งจะนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนการปรับปรุงการผลิตและส่งเสริมการเลี้ยงปลาเทโพให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจที่จะเลี้ยงต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าปลาเทโพของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร
2. เพื่อทราบรูปแบบและเทคนิคการเลี้ยงปลาเทโพของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร
3. เพื่อทราบต้นทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงปลาเทโพของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร
4. เพื่อทราบสถานะการตลาดของปลาเทโพของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร

วิธีดำเนินการ

1. การวางแผนการศึกษา

1.1 การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยง จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง บริเวณที่มีการเลี้ยงปลาในกระชัง ในจังหวัดยโสธร รวมทั้งข้อมูลด้านการตลาด จากสำนักงานประมงจังหวัดยโสธร ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ติดแม่น้ำจังหวัดยโสธร เพื่อใช้ประกอบการในการสำรวจโดยใช้แบบสัมภาษณ์

1.2 การกำหนดจำนวนเกษตรกรที่ศึกษา (Sample design)

กำหนดจำนวนเกษตรกรที่ศึกษาจำนวนเกษตรกรที่เลี้ยงปลาเทโพจากบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่ซื้อลูกพันธุ์ปลาเทโพจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธรในปีงบประมาณ 2553 – 2554 โดยใช้สูตร Yamanae (1967, อ้างถึงใน นงค์เยาว์, 2546)

$$n = \frac{N}{1-Nd^2}$$

เมื่อ n = จำนวนตัวอย่างที่ศึกษา

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

d = ค่าสัดส่วนที่ยินยอมให้ผิดพลาดได้ (กำหนดค่า d = .05 หรือที่

ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์)

$$\text{แทนค่าในสูตร } n = \frac{136}{1+136(0.05)^2}$$

$$\text{จำนวนตัวอย่างที่ศึกษา} = 101 \text{ ราย}$$

1.3 การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Questionnaire)

- จัดทำแบบสัมภาษณ์โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาเทโพ ส่วนที่สองคือรูปแบบเทคนิคในการเลี้ยงและส่วนที่สามคือข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนผลตอบแทนจากการเลี้ยงรวมทั้งข้อมูลทางการตลาด

- นำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบ (pre-test) กับเกษตรกรที่เป็นประชากรที่ศึกษาจำนวน 30 ราย เพื่อตรวจสอบคุณภาพของคำถามแต่ละข้อว่าแต่ละคำถามนั้นผู้ถูกสัมภาษณ์มีความเข้าใจตรงกันหรือไม่ (objectivity) หาความแม่นยำตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) ว่าเนื้อหาที่ถามเป็นไปตามตรงสอดคล้องกับทฤษฎีการตัดสินใจ หาความแม่นยำตรงของเนื้อหา (Content Validity) ว่าคำถามมีเนื้อหาครบถ้วนตามขอบเขตของการศึกษาหรือไม่ ความแม่นยำตรงตามสภาพปัจจุบัน (Concurrent Validity) ว่าเนื้อหาที่ถามตรงตามความจริงตามเหตุการณ์ปัจจุบันหรือไม่ คำถามและความยากง่ายในเนื้อหาของคำถาม (Simplicity) ความรวดเร็วและซับซ้อนของคำถาม (face validity) เวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นเพื่อจะได้แก้ไข การทดสอบคุณสมบัติของคำถามในด้านความแม่นยำตรง ความยากง่ายในเนื้อหาของคำถามและความรวดเร็วและความซับซ้อนของคำถาม ใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์จากพฤติกรรมการตอบคำถามของบุคคลเป้าหมาย และหาความเที่ยง (reliability) ของแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความน่าเชื่อถือ โดยการใส่สูตรสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Cronbach (1970)) โดยสูตรคำนวณดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	=	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	K	=	จำนวนข้อความของเครื่องมือวัด
	s_i^2	=	ความแปรปรวนของแต่ละข้อ
	s_t^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

และจะทำการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นในระดับไม่ต่ำกว่า 85 เปอร์เซ็นต์ จากนั้นปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ทั้งเนื้อหา รูปแบบคำถามให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ทำการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ศึกษาจำนวน 1 ครั้ง

1.4 การคัดเลือกกรณีศึกษา (Case study) พิจารณาคัดเลือกเกษตรกรเพื่อเป็นกรณีศึกษา จากข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ โดยเงื่อนไขในการคัดเลือกดังนี้

- เป็นเกษตรกรที่เลี้ยงปลาเทโพและซื้อลูกพันธุ์ปลาจาก ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร โดยพิจารณาจากรูปแบบการเลี้ยง ซึ่งอาจทำการเลี้ยงเพียงอย่างเดียว (Monoculture) หรือเลี้ยงรวมกันหลายชนิดในกระชัง (Polyculture) หรือเลี้ยงในบ่อดิน หรือเป็นพ่อค้าคนกลาง

- หากมีเกษตรกรที่ทำการเลี้ยงปลาเทโพ ในรูปแบบที่ต่างกันเกินกว่ารูปแบบละ 10 ราย คัดเลือกเกษตรกรเพื่อเป็นกรณีศึกษาเพียงรูปแบบละ 10 % ของเกษตรกรทั้งหมด โดยคัดเลือกให้มีการกระจายในแต่ละพื้นที่การเลี้ยง

1.5 สถานที่และระยะเวลาศึกษา

ดำเนินการศึกษาเก็บข้อมูลเกษตรกรที่เป็นลูกค้าของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร ในปีงบประมาณ 2553 - 2554 โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เกษตรกรระหว่างเดือนมีนาคม 2555 ถึง เดือนพฤศจิกายน 2555 เป็นระยะเวลา 9 เดือน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ลักษณะการเลี้ยงและการตลาดในพื้นที่ที่ทำการศึกษา โดยใช้เครื่องมือทางสถิติประกอบการวิเคราะห์

2.2 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (Cost- Benefit Analysis) ของผู้เลี้ยงปลาเทโพในกระชัง โดยอาศัยโครงสร้างต้นทุนและรายได้ในรอบปีการผลิต โดยพิจารณาทั้งต้นทุนการผลิตที่เป็นเงินสดและต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด ตามวิธีที่รายงานไว้โดย พงพัฒน์ และกุลภา (2535) และ วชิรปราณี (2535) ดังนี้

- ต้นทุนทั้งหมด = ต้นทุนผันแปร + ต้นทุนคงที่
- ต้นทุนผันแปร (Variable cost) = ค่าพันธุ์ปลา+ค่าอาหาร+ค่าสารเคมีรักษาโรคปลา+ค่าจ้างแรงงาน +ค่าซ่อมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ+ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน
- ต้นทุนคงที่ (Fixed cost) = ค่าเสื่อมราคากระชัง+ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน
- รายได้ทั้งหมด (Gross Revenue) = จำนวนผลผลิตปลาทั้งหมด x ราคาปลาต่อกิโลกรัม
- รายได้เงินสดสุทธิ (Gross Income) = รายได้ทั้งหมด - ต้นทุนที่เป็นเงินสด
- กำไรสุทธิ (Net Profit) = รายได้ทั้งหมด - ต้นทุนทั้งหมด

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรแต่ละรายพร้อมทั้งได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสัมภาษณ์แต่ละชุดเรียบร้อยแล้ว จากนั้นจะนำข้อมูลในแต่ละแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Statistical Package for the Social Science (SPSS/PC)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาสภาวะเศรษฐกิจสังคมและการเลี้ยงปลาเทโพของเกษตรกรที่เป็นลูกค้ำของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกร ที่ซื้อลูกพันธุ์ปลาเทโพ จากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร เพื่อนำไปเลี้ยงในบ่อ ในกระชัง หรือเลี้ยงรูปแบบอื่นๆ รวมทั้งเกษตรกรที่ซื้อลูกพันธุ์ปลาเทโพ เพื่อนำไปจำหน่ายให้แก่เกษตรกรอีกทอดหนึ่ง (พ่อค้าคนกลาง) ซึ่งได้สอบถามจากเกษตรกร วรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาเทโพ 2) รูปแบบเทคนิคในการเลี้ยงและ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนผลตอบแทนจำนวน 101 ราย รายงานผลการศึกษา จะแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ 1) ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจสังคมของครัวจากการเลี้ยงรวมทั้งข้อมูลทางด้านการตลาด ดังนี้

1. สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรที่เป็นลูกค้ำปลาเทโพของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร ที่ศึกษาจำนวน 101 ราย พบว่าเกษตรกรที่ศึกษาร้อยละ 78.2 เป็นเพศชาย และร้อยละ 21.8 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 18.8 มีอายุน้อยกว่า 45 ปี ร้อยละ 49.5 มีอายุระหว่าง 45-60 ปี และร้อยละ 32.7 มีอายุมากกว่า 60 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 53.8 ปี ร้อยละ 49.5 ร้อยละ 10 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 33 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 45 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และร้อยละ 13 จบการศึกษากว่าระดับปริญญาตรี ร้อยละ 32.7 มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 20 ไร่ ร้อยละ 17.8 มีพื้นที่ถือครองระหว่าง 20 - 40 ไร่ ร้อยละ 18 มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 40 ไร่ โดยมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 26.1 ไร่/ครัวเรือน ร้อยละ 58.4 ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 29.7 รับราชการครู ร้อยละ 11.9 เป็นข้าราชการบำนาญ ร้อยละ 17.8 มีรายได้ของครัวเรือน น้อยกว่า 200,000 บาท/ปี ร้อยละ 45.7 มีรายได้ของครัวเรือนระหว่าง 200,000 - 400,000 บาท/ปี ร้อยละ 46.5 รายได้ของครัวเรือนมากกว่า 400,000 บาท/ปี มีรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 651,418.75 บาท/ปี แสดงตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละของเกษตรกรที่เป็นลูกค้ำปลาเทโพของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร จำแนกตามสภาพทางเศรษฐกิจสังคม

สภาพทางสังคม	จำนวน (N=101)	ร้อยละ
1) เพศ		
หญิง	9	9.4
ชาย	92	90.6
2) อายุ		
น้อยกว่า 45 ปี	18	17.8
45 - 60 ปี	50	49.5
มากกว่า 60 ปี	33	32.7
สูงสุด 69 ปี ต่ำสุด 32 ปี เฉลี่ย 53.8 ปี		
3) ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	10	9.9
มัธยมศึกษา	33	32.6
ปริญญาตรี	45	44.6
สูงกว่าปริญญาตรี	13	12.9
4) พื้นที่ถือครองทั้งหมด (ไร่/ครัวเรือน)		

สภาพทางสังคม	จำนวน (N=101)	ร้อยละ
น้อยกว่า 20 ไร่	50	49.5
20 – 40 ไร่	33	32.7
มากกว่า 40 ไร่	18	17.8
สูงสุด 110 ไร่ ต่ำสุด 5 ไร่ เฉลี่ย 26.1 ไร่		
5) การประกอบอาชีพ (พิจารณาจากรายได้หลัก/ครัวเรือน)		
เกษตรกร (ทำนา ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์)	59	58.4
รับราชการ	30	29.7
ข้าราชการบำนาญ	12	11.9
6) รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน (บาท/ปี)		
น้อยกว่า 200,000 บาท	18	17.8
200,000 – 400,000 บาท	36	35.7
มากกว่า 400,000 บาท	47	46.5
สูงสุด 2,500,000 บาท ต่ำสุด 100,000 บาท เฉลี่ย 651,418.75 บาท		

2. รูปแบบและเทคนิคการเลี้ยงปลาของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าปลาเทโพของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร ที่ศึกษาจำนวน 101 ราย พบว่า เกษตรกรที่ศึกษาร้อยละ 73.3 มีบ่อเลี้ยงปลาจำนวน 1-2 บ่อ ร้อยละ 14.8 มีบ่อเลี้ยงปลาจำนวน 2-4 บ่อ และร้อยละ 11.9 มีบ่อเลี้ยงปลามากกว่า 4 บ่อ/ครัวเรือน โดยมีจำนวนบ่อเฉลี่ย 3.44 บ่อ/ครัวเรือน ร้อยละ 90.1 เป็นบ่อดิน ร้อยละ 5.9 เป็นบ่อซีเมนต์ ร้อยละ 4.0 ประเภทอื่นๆ ร้อยละ 4.0 มีขนาดบ่อน้อยกว่า 400 ตารางเมตร ร้อยละ 38.6 มีขนาดบ่อ 400 – 800 ตารางเมตร ร้อยละ 51.5 มีขนาดบ่อ 801 – 1,600 ตารางเมตร ร้อยละ 5.9 มีขนาดบ่อมากกว่า 1,600 ตารางเมตร โดยขนาดบ่อดินเฉลี่ย 2,224.0 ตารางเมตร รูปแบบการเลี้ยง ร้อยละ 14.0 จะเลี้ยงเดี่ยว ร้อยละ 86.0 เลี้ยงรวมกับปลาชนิดอื่นๆ ร้อยละ 12.8 ให้อาหารเม็ดเฉพาะ 1 เดือนแรก แล้วให้ รำ พืชผัก ร้อยละ 73.3 ให้พืชผักเป็นหลัก อาหารเม็ดนานๆ ครั้ง ร้อยละ 13.9 ให้อาหารเม็ดอย่างเดียว ระยะเวลาการเลี้ยงปลา ร้อยละ 13.9 เลี้ยงนาน 7 – 9 เดือน ร้อยละ 12.8 เลี้ยงนาน 10 -12 เดือน ร้อยละ 73.3 เลี้ยงปลามากกว่า 12 เดือน ขนาดปลาที่จับจำหน่าย ร้อยละ 13.9 ขนาด 600 – 800 กรัม/ตัว ร้อยละ 12.8 ขนาด 801 – 1,000 กรัม/ตัว ร้อยละ 73.3 ปลาที่จำหน่ายมีขนาดมากกว่า 1,000 กรัม/ตัว วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงปลาร้อยละ 13.9 เลี้ยงปลาเพื่อขาย ร้อยละ 86.1 เลี้ยงปลาเพื่อบริโภคในครอบครัว ความต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานกรมประมงในการเลี้ยงปลา พบว่า ร้อยละ 55.4 ต้องการ ร้อยละ 44.6 ไม่ต้องการความช่วยเหลือจากกรมประมง ต้องการความช่วยเหลือในด้านใดพบว่า ร้อยละ 31.7 ต้องการให้กรมประมงให้ความรู้เรื่องการเลี้ยง ร้อยละ 3.0 ให้กรมประมงให้เงินทุน/หาแหล่งเงินกู้ ร้อยละ 5.9 ต้องการให้ตลาดจำหน่ายผลผลิต และ ร้อยละ 14.8 ต้องการการสนับสนุนด้านอื่นๆ เช่น การสนับสนุนลูกพันธุ์ปลา หรือลดราคาลูกพันธุ์ปลาลง รวมทั้งหาตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิตปลา แนวโน้มการเลี้ยงปลาเทโพจากการสอบถาม พบว่า ร้อยละ 14.8 มีจำนวนเกษตรกรเลี้ยงเพิ่มขึ้น ร้อยละ 58.4 มีจำนวนเกษตรกรเลี้ยงเท่าเดิม ร้อยละ 3.0 มีจำนวนเกษตรกรเลี้ยงลดลง ร้อยละ 23.8 ไม่แน่ใจ และสอบถามการยึดเป็นอาชีพการเลี้ยงปลา ร้อยละ 48.6 ยึดเป็นอาชีพได้ ร้อยละ 42.5 ยึดเป็นอาชีพไม่ได้ และร้อยละ 8.9 ไม่แน่ใจเนื่องจากไม่ทราบจะขายปลาปริมาณมากๆ ได้ที่ไหน แสดงตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนร้อยละของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าปลาเทโพของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร
จำแนกตามรูปแบบและเทคนิคการเลี้ยงปลา

รูปแบบการเลี้ยงปลา	จำนวน (N=101)	ร้อยละ
1) จำนวนบ่อเลี้ยงปลา (บ่อ/ครัวเรือน)		
1 - 2 บ่อ	74	73.3
2 - 4 บ่อ	15	14.8
มากกว่า 4 บ่อ	12	11.9
สูงสุด 28 บ่อ ต่ำสุด 1 บ่อ เฉลี่ย 3.44 บ่อ/ครัวเรือน		
2) ประเภทบ่อเลี้ยงปลา		
บ่อดิน	91	90.1
บ่อซีเมนต์	6	5.9
อื่นๆ (กระชังในบ่อดิน)	4	4.0
3) ขนาดบ่อปลา (บ่อดิน)		
น้อยกว่า 400 ตารางเมตร	4	4.0
400 - 800 ตารางเมตร	39	38.6
801 - 1,600 ตารางเมตร	52	51.5
มากกว่า 1,600 ตารางเมตร	6	5.9
4) รูปแบบการเลี้ยง		
เลี้ยงเดี่ยว	14	14.0
เลี้ยงรวม	87	86.0
5) ชนิดอาหารและการให้อาหาร		
อาหารเม็ดเฉพาะ 1 เดือนแรก แล้วให้ รำ ฟีซผัก	13	12.8
ฟีดผักเป็นหลัก อาหารเม็ดนานๆ ครั้ง	74	73.3
อาหารเม็ดอย่างเดียวเฉลี่ย 2 วัน/ครั้ง	14	13.9
6) ระยะเวลาการเลี้ยงปลา		
7 - 9 เดือน	14	13.9
10 - 12 เดือน	13	12.8
มากกว่า 12 เดือน	74	73.3
7) ขนาดปลาที่จำหน่าย		
600 - 800 กรัม/ตัว	14	13.9
801 - 1,000 กรัม/ตัว	13	12.8
มากกว่า 1,000 กรัม/ตัว	74	73.3
8) วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงปลา		
ขาย	14	13.9
บริโภคในครอบครัว	87	86.1
9) ความต้องการการช่วยเหลือจากกรมประมงด้านใด	56	55.4

รูปแบบการเลี้ยงปลา	จำนวน (N=101)	ร้อยละ
ต้องการ	45	44.6
ไม่ต้องการ	(N=56)	
10) ต้องการความช่วยเหลือด้านใด	32	31.7
ความรู้เรื่องการเลี้ยง และอื่นๆ	3	3.0
ให้เงินทุน/หาแหล่งเงินกู้	6	5.9
หาลาด	15	14.8
อื่นๆ (แจกพันธุ์ปลา, ลดราคาลูกพันธุ์ปลา)		
11) แนวโน้มการเลี้ยงปลาเทโพ	15	14.8
มีเกษตรกรเลี้ยงเพิ่มขึ้น	59	58.4
เกษตรกรเลี้ยงเท่าเดิม	3	3.0
มีเกษตรกรเลี้ยงลดลง	24	23.8
ไม่แน่ใจ		
12) สามารถยึดเป็นอาชีพการเลี้ยงปลาได้หรือไม่	49	48.5
ได้	43	42.6
ไม่ได้	9	8.9
ไม่แน่ใจ		

3. ต้นทุนผลตอบแทนจากการเลี้ยงปลาเทโพของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร ที่ศึกษาจำนวน 101 ราย เกษตรกรมีรายได้และรายจ่ายจากการเลี้ยงปลาเทโพ ดังนี้ เกษตรกรที่ศึกษาร้อยละ 32.7 มีรายได้จากการเลี้ยงปลาเทโพน้อยกว่า 10,000 บาท/ครัวเรือน ร้อยละ 46.5 มีรายได้จากการเลี้ยงปลาเทโพตั้งแต่ 10,000 - 40,000 บาท/ครัวเรือน ร้อยละ 3.0 มีรายได้จากการเลี้ยงปลาเทโพตั้งแต่ 40,001 - 70,000 บาท/ครัวเรือน และร้อยละ 17.8 มีรายได้มีรายได้จากการเลี้ยงปลาเทโพ มากกว่า 70,000 บาท/ครัวเรือน โดยมีรายได้จากการเลี้ยงปลาเทโพเฉลี่ย 34,979.69 บาท/ครัวเรือน รายจ่ายจากการเลี้ยงปลาเทโพ พบว่า เกษตรกรที่ศึกษาร้อยละ 29.7 มีรายจ่ายจากการเลี้ยงปลาเทโพน้อยกว่า 5,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ร้อยละ 55.4 มีรายจ่ายจากการเลี้ยงปลาเทโพตั้งแต่ 5,000 - 20,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ร้อยละ 6 มีรายจ่ายจากการเลี้ยงปลาเทโพตั้งแต่ 20,001 - 40,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ร้อยละ 8.9 มีรายจ่ายจากการเลี้ยงปลาเทโพมากกว่า 40,000 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยมีรายจ่ายจากการเลี้ยงปลาเทโพเฉลี่ย 23,159.39 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายจ่ายค่าอาหารปลา ร้อยละ 42.6 น้อยกว่า 5,000 บาท/ปี ร้อยละ 31.7 มีรายจ่ายค่าอาหาร 5,000 - 10,000 บาท/ปี ร้อยละ 8.9 มีรายจ่ายค่าอาหาร 10,001 - 15,000 บาท/ปี ร้อยละ 16.8 มีรายจ่ายค่าอาหารมากกว่า 15,000 บาท/ปี โดยมีรายจ่ายค่าอาหารสูงสุด 200,000 บาท ต่ำสุด 880 บาท เฉลี่ย 17,009.70 บาท/ปี รายจ่ายค่าพันธุ์ปลา พบว่า ร้อยละ 17.8 มีรายจ่ายค่าพันธุ์ปลา น้อยกว่า 1,000 บาท/ปี ร้อยละ 56.4 มีรายจ่ายค่าพันธุ์ปลา 1,000 - 5,000 บาท/ปี ร้อยละ 9.9 มีรายจ่ายค่าพันธุ์ปลา 5,001 - 10,000 บาท/ปี ร้อยละ 15.9 มีรายจ่ายค่าพันธุ์ปลา มากกว่า 10,000 บาท/ปี โดยมีรายจ่ายค่าพันธุ์ปลาสูงสุด 15,000 บาท ต่ำสุด 300 บาท เฉลี่ย 2,696.97 บาท/ปี สภาวะการตลาดของปลาเทโพ พบว่า เกษตรกร เลี้ยงปลาจนได้ขนาดประมาณ 600 - 1,000 กรัม/ตัว ก็จะสามารถขายได้ โดยพบว่า เกษตรกรจำนวน 65 ราย คิดเป็นร้อยละร้อยละ 64.4 จะทยอยจับปลาไปขายในตลาดของหมู่บ้าน หรือตลาดในหมู่บ้านใกล้เคียง เกษตรกร

จำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.7 จะขายผลผลิตปลาเทโพที่บ่อ ตามที่มีลูกค้าหรือเพื่อนบ้านมาสั่งซื้อ และเกษตรกรจำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.9 จะไม่ขายผลผลิตปลาเทโพเลย เนื่องจากจะเก็บไว้ทยอยจับมาบริโภคในครอบครัวหรือแจกญาติพี่น้องเท่านั้น

ตารางที่ 3 จำนวนร้อยละของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าปลาเทโพของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร จำแนกตามรายได้และรายจ่ายการเลี้ยงปลาเทโพ

รายได้ – รายจ่ายในการเลี้ยงปลาเทโพ	จำนวน (N=101)	ร้อยละ
1) รายได้จากการขายผลผลิตปลาเทโพ (บาท/ครัวเรือน/ปี)		
น้อยกว่า 10,000 บาท	33	32.7
10,000 - 40,000 บาท	47	46.5
40,001 - 70,000 บาท	3	3.0
มากกว่า 70,000 บาท	18	17.8
สูงสุด 300,000 ต่ำสุด 1,350 บาท เฉลี่ย 34,979.69 บาท		
2) ราคาจำหน่ายปลาเทโพ		
50 - 60 บาท/กิโลกรัม	14	13.9
61 - 80 บาท/กิโลกรัม	74	73.2
มากกว่า 80 บาท/กิโลกรัม	13	12.9
สูงสุด 100 บาท ต่ำสุด 50 บาท เฉลี่ย 78.28 บาท/กิโลกรัม		
3) รายจ่ายทั้งหมดในการเลี้ยงปลาเทโพ (บาท/ปี)		
น้อยกว่า 5,000 บาท	30	29.7
5,000 - 20,000 บาท	56	55.4
20,001 - 40,000 บาท	6	6.0
มากกว่า 40,000 บาท	9	8.9
สูงสุด 120,000 ต่ำสุด 1,380 บาท เฉลี่ย 23,159.39 บาท		
4) รายจ่ายค่าอาหารปลาเทโพ		
น้อยกว่า 5,000 บาท/ปี	43	42.6
5,001 - 10,000 บาท/ปี	32	31.7
10,001 - 15,000 บาท/ปี	9	8.9
มากกว่า 15,000 บาท/ปี	17	16.8
สูงสุด 200,000 ต่ำสุด 880 บาท เฉลี่ย 17,009.70 บาท		
5) รายจ่ายค่าพันธุ์ปลา		
น้อยกว่า 1,000 บาท/ปี	18	17.8
1,000 - 5,000 บาท/ปี	57	56.4
5,001 - 10,000 บาท/ปี	10	9.9
มากกว่า 10,000 บาท/ปี	16	15.9
สูงสุด 15,000 บาท ต่ำสุด 300 บาท เฉลี่ย 2,696.97 บาท/ปี		
6) รูปแบบการขายผลผลิตปลาเทโพของเกษตรกร		

รายได้ – รายจ่ายในการเลี้ยงปลาเทโพ	จำนวน (N=101)	ร้อยละ
ขายเองในตลาดหมู่บ้าน/ชุมชนใกล้เคียง	65	64.4
ขายที่บ่อ (ลูกค้ามาซื้อ)	30	29.7
ไม่ได้ขาย (เลี้ยงเพื่อบริโภคอย่างเดียว)	6	5.9

สรุปและวิจารณ์ผลการศึกษา

สภาพทั่วไปทางสังคมของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าปลาเทโพของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 45 – 60 ปี อายุเฉลี่ย 53.8 ปี ซึ่งอยู่ในวัยกลางคน ซึ่งสอดคล้องกับ ศิราณีและ วิระวรรณ (2548) ที่กล่าวว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ยอยู่ในวัยกลางคน ทั้งนี้ สืบเนื่องจากสังคมไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ชาย มีอำนาจในการตัดสินใจในการเลือกประกอบอาชีพ และในกิจกรรมการเลี้ยงปลาจึงเป็นการตัดสินใจของหัวหน้าครอบครัวซึ่งเป็นเพศชาย มีแม่บ้านเป็นผู้สนับสนุนการดำเนินกิจกรรม โดยผู้ชายเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการเลี้ยงปลา แต่ในเรื่อง การตลาดกลับพบว่าส่วนใหญ่เพศหญิงเป็นผู้จำหน่าย และจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จบ การศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของ วิระวรรณ (2546) และ ศิราณี (2548) ที่พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาโมงในกระชังโดยส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เนื่องจากเกษตรกรที่เป็นลูกค้า ปลาเทโพของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร จะเลี้ยงปลาเพื่อบริโภคในครอบครัว และเป็นอาชีพเสริม รายได้ และ เพื่อเป็นงานอดิเรก และเป็นที่พักผ่อน ต้อนรับเพื่อนฝูง ซึ่งสอดคล้องกับ นงค์เยาว์ (2546) ที่กล่าว ว่า วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงปลาของเกษตรกรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ส่วนใหญ่เลี้ยงเพื่อบริโภคในครอบครัว รองลงมาเพื่อเป็นรายได้เสริม ซึ่งแตกต่างจากเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาโมงในกระชังในแม่น้ำโขง ที่เลี้ยงปลาเชิง พาณิชย์ ส่วนสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 26.1 ไร่/ครัวเรือน ส่วน ใหญ่ประกอบอาชีพหลัก เป็นเกษตรกร โดยมีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ย 651,418.75 บาท/ครัวเรือน/ปี ซึ่งแตกต่าง จากการศึกษานอง นงค์เยาว์ (2546) ที่ศึกษาความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรในเขตทุ่งกุลาร ้องไห้ รายงานว่าเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 31.3 ไร่/ครัวเรือน อาชีพหลักคือเป็นเกษตรกร

รูปแบบและเทคนิคการเลี้ยง จากการศึกษพบว่า เกษตรกรจะเลี้ยงปลาเทโพร่วมกับปลาอื่นๆ เช่น ปลานิล ปลาตะเพียน ปลายี่สกเทศ เนื่องจาก จำนวนบ่อมีจำกัด พบว่าเกษตรกรมีจำนวนบ่อเฉลี่ย 3.44 บ่อ/ ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นบ่อดิน โดยมีขนาดบ่อดินเฉลี่ย 2,224.0 ตารางเมตร มีการให้อาหารเม็ดบ้าง แต่ให้อาหารในระยะเวลาสั้นๆ ประมาณ 1 เดือนหลังจากที่ปล่อยปลา จากนั้นมีการให้อาหารเสริมบ้างเป็นครั้งคราว คือ เศษอาหารจากครัวเรือน พืชผัก เป็นต้น และไม่มีการสร้างอาหารธรรมชาติโดยตรง แต่อาศัยว่าเป็นบ่อเก่า ที่เลี้ยงปลามาตลอด เกิดอาหารธรรมชาติเองในบ่อ ไม่มีการเตรียมบ่อก่อนการเลี้ยง เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นบ่อ เก่าที่มีปลาชนิดอื่นๆ อยู่แล้ว ประกอบกับไม่มีน้ำเพียงพอในการเปลี่ยนถ่าย และเกษตรกรเลี้ยงปลาเป็นอาชีพ เสริม เน้นการบริโภคในครอบครัว เป็นที่พักผ่อนของครอบครัวหรือรับแขก สังสรรค์เพื่อนฝูง ร้อยละ 70 เลี้ยง ปลาและปลุกผักสวนครัวเพื่อบริโภค รูปแบบการเลี้ยงจะเป็นแบบเลี้ยงผสมผสานแบบเศรษฐกิจพอเพียง ระยะเวลาการเลี้ยงปลาเทโพส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่า 1 ปี จึงจะเริ่มจับปลาขาย และเกษตรกรส่วนใหญ่ยังต้องการ การส่งเสริมด้านความรู้เรื่องการเลี้ยงปลาเทโพ จากกรมประมง แต่โดยภาพรวมแนวโน้มการเลี้ยงปลาเทโพ ยังเท่าเดิม คือเกษตรกรที่เคยเลี้ยงปลาเทโพก็จะเลี้ยงต่อไป แต่เกษตรกรที่ไม่เคยเลี้ยงปลาเทโพก็ไม่สนใจที่จะ เลี้ยงเพิ่มจากเดิม

ต้นทุนผลตอบแทนจากการเลี้ยงปลาเทโพของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยโสธร เกษตรกร มีรายได้จากการเลี้ยงปลาเทโพเฉลี่ย 34,979.69 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยมีรายจ่ายจากการเลี้ยงปลาเทโพเฉลี่ย 23,159.39 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยเป็นรายจ่ายค่าอาหารมากที่สุด รองลงมาเป็นค่าพันธุ์ปลา แต่ถึงอย่างไรเกษตรกรยังมีรายได้สุทธิจากการเลี้ยงปลาเทโพเฉลี่ย 11,820.30 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยที่เกษตรกรจะ เลี้ยงปลาจนได้ขนาดประมาณ 800 - 1,000 กรัม/ตัว ใช้เวลาเลี้ยงมากกว่า 1 ปี ก็จะสามารถขายได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ศุภรัตน์ (2538) ที่กล่าวว่า อัตราการเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยปลาเทโพเมื่ออายุ 1 ปี จะได้ปลาขนาด 700 - 1,000 กรัมต่อตัว และจากรายงานของวิระวรรณ (2546) และศิริภาณี (2548) ศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ประสบปัญหาเรื่อง อาหารปลาราคาแพง แต่ในกรณีที่ศึกษา กลับพบว่า ถึงแม้รายจ่ายในการเลี้ยงปลาจะเป็นค่าอาหารมากที่สุด เกษตรกรก็ยังไม่มีปัญหาดังกล่าวเนื่องจากมีการให้อาหารเม็ดบ้าง แต่ให้อาหารในระยะเวลาดังกล่าว ประมาณ 1 เดือนหลังจากที่ปล่อยปลา จากนั้นมีการให้อาหารเสริม คือ เศษอาหารจากครัวเรือน พืชผัก เป็นต้น โดยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ จะทยอยจับปลาไปขายในตลาดของหมู่บ้าน หรือตลาดในหมู่บ้านใกล้เคียง รองลงมาจะขายผลผลิตปลาเทโพที่บ่อ ตามที่มีลูกค้าหรือเพื่อนบ้านมาสั่งซื้อ และมีเกษตรกรส่วนหนึ่ง จะไม่ขายผลผลิตปลาเทโพเลย เนื่องจากจะเก็บไว้ทยอยจับมาบริโภคในครอบครัวหรือแจกญาติพี่น้องเท่านั้น เกษตรกรจะขายปลาเทโพโดยเฉลี่ย 78.28 บาท/กิโลกรัม ซึ่งเป็นราคาที่เกษตรกรพอใจและคิดว่าเป็นราคาที่ดีกว่าการเลี้ยงปลาชนิดอื่นๆ ทำให้การเลี้ยงปลาเทโพมีแนวโน้มการเลี้ยงไม่ลดลงจากเดิม และนอกจากนั้น พบว่าเกษตรกรอยากให้กรมประมง หรือหน่วยงานภาครัฐให้ความช่วยเหลือในด้านการส่งเสริมความรู้เรื่องการเลี้ยง และสนับสนุนลูกค้าพันธุ์ปลาหรือลดราคาลูกปลาให้ถูกลงกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรมีการศึกษาหาสูตรอาหารที่เกษตรกรสามารถผลิตเองได้ จากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เพื่อช่วยลดต้นทุนค่าอาหาร หน่วยงานของรัฐควรเข้าไปให้คำแนะนำในการผลิตอาหารราคาถูกหรือผลิตอาหารจากวัสดุที่เกษตรกรหาได้ในท้องถิ่นใช้เอง
- 2) เกษตรกรควรมีการจดบันทึกบัญชีฟาร์ม เพื่อจะได้ทราบรายรับ รายจ่ายในการเลี้ยงปลาเทโพ รวมถึงต้นทุนการเลี้ยงปลาที่แท้จริง
- 3) หน่วยงานกรมประมง ควรสำรวจความต้องการของเกษตรกรที่มาซื้อปลา จากหน่วยงาน ว่ามีความต้องการความรู้เรื่องการเลี้ยงปลาหรือไม่ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริม การฝึกอบรม ให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- นงค์เยาว์ 2546. 2546. ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้. วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น. 141 หน้า.
- วิระวรรณ ระย่น. 2546. ความต้องการบริการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรจังหวัด
ขอนแก่น. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น. 181 หน้า.
- ศิริณี งอยจันทร์ศรี และ ชีระชัย พงษ์จรรยากุล. 2548. ผลของความหนาแน่นที่มีต่อการเจริญเติบโตและ
ผลผลิตปลาโพง (*Pangasius bocourti* Sauvage, 1880) ในกระชังในแม่น้ำโขง. เอกสารวิชาการฉบับ
ที่ 8/2548. สำนักวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด, กรมประมง. 22 หน้า
- ศุภรัตน์ ฉัตรจริยเวศน์. 2538. เทโปปลาเศรษฐกิจตัวใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการประมง48 (1):
17 - 23.